

POSTANOWIENIE

Dnia 21 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)

SSN Marcin Łochowski (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Wesołowski

w sprawie z powództwa T. G. i M. G.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,
na posiedzeniu niejawnym 21 lutego 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,
na skutek wniosku pełnomocnika powodów
o uzupełnienie wyroku Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2022 r.,

oddala wniosek.

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy wyrokiem z 30 czerwca 2022 r.: 1) odrzucił skargę kasacyjną w części dotyczącej punktu pierwszego zaskarżonego wyroku; 2) uchylił zaskarżony wyrok w punkcie drugim w części oddalającej apelację powodów co do pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego – bankowego tytułu egzekucyjnego nr [...] z 22 listopada 2011 r., obejmującego należność z umowy kredytu mieszkaniowego z 30 listopada 2004 r. i co do kosztów procesu za pierwszą instancję oraz w punkcie trzecim i przekazał sprawę w tej części Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego; 3) oddalił skargę kasacyjną w pozostałej części.

Pełnomocnik ustanowiony z urzędu do reprezentowania powodów w postępowaniu kasacyjnym adwokat P. D. wniósł o uzupełnienie tego wyroku

przez przyznanie mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom. Wskazał, że jego umocowanie było ograniczone do postępowania przed Sądem Najwyższym, co oznacza, że nie będzie brał udziału w dalszym toku postępowania. Z tego względu koszty te powinny zostać przyznane przez Sąd Najwyższy w wyroku częściowo uwzględniającym skargę kasacyjną powodów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 351 § 1 k.p.c., mającym odpowiednie zastosowanie w postępowaniu kasacyjnym (art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.), strona może w ciągu dwóch tygodni od ogłoszenia wyroku, a gdy doręczenie wyroku następuje z urzędu – od jego doręczenia, zgłosić wniosek o uzupełnienie wyroku, jeżeli sąd nie orzekł o całości żądania, o natychmiastowej wykonalności albo nie zamieścił w wyroku dodatkowego orzeczenia, które według przepisów ustawy powinien był zamieścić z urzędu.

Z kolei według art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c. sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji. Z tym, że sąd drugiej instancji, uchylając zaskarżone orzeczenie i przekazując sprawę sądowi pierwszej instancji do rozpoznania, pozostawia temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej (art. 108 § 2 k.p.c.). Ta ostatnia zasada ma zastosowanie do orzeczenia Sądu Najwyższego, uchylającego zaskarżony wyrok i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania. W takim wypadku o kosztach postępowania kasacyjnego orzeka sąd, któremu sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy w wyroku z 30 czerwca 2022 r. uchylił zaskarżony wyrok w części i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, pozostawiając temu Sądowi, zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c., rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego. Wymaga więc rozważenia, czy stanowisko pełnomocnika powodów, który domaga się uzupełnienia wyroku Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie dotyczące kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu kasacyjnym jest uzasadnione.

2. W pierwszej kolejności należy wyjaśnić, że pełnomocnik z urzędu jest legitymowany do złożenia wniosku o uzupełnienie wyroku w zakresie przyznania na

jego rzecz kosztów nieopłaconej pomocy prawnej (zob. uchwały Sądu Najwyższego z 20 maja 2011 r., III CZP 14/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 2, i z 8 marca 2012 r., III CZP 2/12, OSNC 2012, nr 10, poz. 115). Taki wniosek pełnomocnik wnosi w imieniu własnym i na własną rzecz, nie działając w tym zakresie w imieniu mocodawcy (powodów).

3. W orzecznictwie Sądu Najwyższego sporne jest, czy w orzeczeniu kasatoryjnym należy rozstrzygać o wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu. W części orzeczeń przyjmuje się, że w razie uchylenia zaskarżonego wyroku o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym orzeka sąd, któremu sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania. W tego rodzaju orzeczeniach Sąd Najwyższy bądź wprost w sentencji wskazuje, że przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania również w zakresie wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu występującego w postępowaniu kasacyjnym (np. wyroki z 15 września 2016 r., I CSK 607/15, i z 16 lutego 2017 r., III CSK 41/16), bądź – wychodząc z założenia, że wynagrodzenie to mieści się w kategorii kosztów postępowania kasacyjnego – jedynie w uzasadnieniu wyjaśnia, że rozstrzygnięcie o kosztach procesu po ponownym rozpoznaniu sprawy powinno objąć również to wynagrodzenie (tak m.in. wyroki: z 13 stycznia 2004 r., V CK 172/03; z 4 lutego 2005 r., I CK 489/04; z 18 czerwca 2015 r., III CSK 396/14).

Natomiast w części orzeczeń Sąd Najwyższy, mimo uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, w tym także co do kosztów postępowania kasacyjnego, rozstrzyga odrębnie o wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu działającego przed Sądem Najwyższym (tak np. wyroki: z 10 stycznia 2007 r., I CSK 335/06; z 20 maja 2009 r., I CSK 412/08; z 20 maja 2009 r., I CSK 386/08, Biul. SN 2009, nr 7; z 8 września 2017 r., II CSK 771/16, OSNC 2018, nr 4, poz. 47).

4. Utrwalone jest natomiast stanowisko, że rozstrzygnięcie o wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu uzależnione jest od tego, czy strona zastępowana przez tego pełnomocnika proces wygrała, czy przegrała. Jeżeli wygrała, wówczas wynagrodzenie pełnomocnika oraz poniesione przez niego wydatki są zasądzane w ramach zwrotu kosztów procesu – na zasadzie art. 98 § 1 k.p.c. – od strony

przegrywającej proces na rzecz strony wygrywającej (zob. uchwały Sądu Najwyższego: z 1 marca 1989 r., III CZP 12/89; z 10 sierpnia 1990 r., III CZP 40/90, OSNCP 1991, nr 2–3, poz. 27, zob. też postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 września 1982 r., I CZ 83/82; z 15 lutego 2018 r., V CSK 324/17; z 8 sierpnia 2019 r., III CSK 329/18). W takim wypadku podstawą ustalenia wysokości wynagrodzenia adwokata ustanowionego z urzędu są przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm.).

Natomiast w razie przegrania sprawy przez stronę, którą zastępował pełnomocnik z urzędu, sąd przyznaje wynagrodzenie pełnomocnikowi od Skarbu Państwa (postanowienia Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2010 r., III CZ 56/10; z 8 sierpnia 2019 r., III CSK 329/18). Koszty od Skarbu Państwa przysługują bowiem pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu tylko w razie, gdy nie ma podstaw do obciążenia nimi strony przeciwnej (wyrok Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2006 r., II CSK 280/06). Wysokość tego wynagrodzenia oraz zasady jego przyznawania regulują w takiej sytuacji przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 18 ze zm.).

5. Skarb Państwa ponosi jedynie subsydiarną odpowiedzialność za wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu. Według art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1184) koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponosi Skarb Państwa albo jednostka samorządu terytorialnego, jeżeli przepis szczególny tak stanowi. Jak wynika natomiast z § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie cywilnej, w której kosztami procesu został obciążony przeciwnik procesowy strony korzystającej z pomocy udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, koszty, o których mowa w § 2 tego rozporządzenia, sąd przyznaje od Skarbu Państwa po wykazaniu bezskuteczności ich egzekucji od strony przeciwnej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 maja 2011 r., III CZ 25/11).

6. Ponieważ inne podmioty są zobowiązane i uprawnione do zwrotu kosztów, obejmujących wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu, w razie gdy obowiązek poniesienia kosztów spoczywa na przeciwniku strony zastępowanej przez pełnomocnika z urzędu, a inne, kiedy obciążają one Skarb Państwa, wniosek o przyznanie kosztów pomocy prawnej z urzędu powinien uwzględniać te niuanse i konkretyzować zarówno zobowiązanego, jak i uprawnionego, szczególnie jeśli jest formułowany przez profesjonalistę. W konsekwencji błędne sformułowanie wniosku, np. żądanie zasądzenia kosztów nieopłaconej pomocy prawnej od przeciwnika albo wynagrodzenia na rzecz pełnomocnika, uzasadnia jego oddalenie (postanowienia Sądu Najwyższego z 18 września 2017 r., V CSK 677/16, i z 8 sierpnia 2019 r., III CSK 329/18).

Wymaga też uwzględnienia, że w zależności od tego, czy strona reprezentowana przez pełnomocnika z urzędu wygra czy przegra sprawę, inna jest wysokość i zasady określenia wynagrodzenia tego pełnomocnika, wynikające z różnic między rozporządzeniami Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. i z 3 października 2016 r.

7. Tak skonstruowany mechanizm rozstrzygania o wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu wyklucza wydanie w tym przedmiocie orzeczenia przed zakończeniem postępowania. Dopóki bowiem nie zostanie wydane orzeczenie kończące postępowanie w sprawie nie sposób ocenić, która strona wygrała sprawę w rozumieniu art. 98 § 1 k.p.c., co oznacza, że nie jest możliwe rozstrzygnięcie od kogo i na czyją rzecz ma zostać zasądzona kwota tytułem wynagrodzenia pełnomocnika z urzędu, a także według jakich zasad to wynagrodzenie ma zostać ustalone.

W szczególności nie można przyjąć, że przed zakończeniem postępowania wynagrodzenie powinno zostać przyznane od Skarbu Państwa, a następnie rozliczone – stosownie do wyniku sprawy – jako wydatek w rozumieniu art. 5 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r. poz. 1125) na podstawie art. 113 tej ustawy. Oznaczałoby to bowiem odwrócenie zasady wynikającej z art. 29 ust. 1 Prawa o adwokaturze w zw. z § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r.,

zakładającej, że Skarb Państwa ponosi jedynie subsydiarną odpowiedzialność za wynagrodzenie adwokata ustanowionego z urzędu.

Nie ma więc regulacji, która stanowiłaby wyjątek dla pełnomocników z urzędu i pozwalała przyznać koszty nieopłaconej pomocy prawnej przed wydaniem orzeczenia kończącego sprawę. Dopiero zakończenie sprawy i jej wynik decydują o tym od kogo pełnomocnik z urzędu otrzyma zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu (tak, trafnie, postanowienie Sądu Najwyższego z 1 lipca 2020 r., I UZ 20/19, zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z 24 czerwca 2015 r., II CZ 21/15).

8. Zatem w razie uchylenia wyroku na skutek skargi kasacyjnej i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, rolą sądu ponownie rozpoznającego sprawę jest stosownie do art. 108 § 2 k.p.c. orzeczenie o kosztach procesu, w tym o kosztach postępowania kasacyjnego, obejmujących także wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu występującego w postępowaniu kasacyjnym. Bez znaczenia jest przy tym, że pełnomocnik ten nie bierze udziału w ponownym postępowaniu.

Z tego względu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 351 § 1 k.p.c. oddalił wniosek pełnomocnika ustanowionego z urzędu o uzupełnienie wyroku.